





# ТОЛГИ

**ЭНЭ ХУУДАНДАМНАЙ:**  
● Эхэ байгаали тухай үгүүлэл  
\* Уран шүлэгэй долгин дээрэ  
\* Ардайд аман үгын абдарнаа

## УНШАГШАДАЙМНАЙ ТУРШАЛГАНУУДЫАА

Ринчин Бадмаев

### ХЭНГЭРГЭДЭ ХАНДАЛГА

Абай Гэсэрэй ургаана  
Алдуурсан эмнэ хүлэгтэй,  
Салдан шулуун хүнөөгөө  
Дэбэ ларан аугаадам,  
Хүрөө шулуун ишэн,  
Хүрэн, хаан дэбээржэ,  
Долоон унгын голоноор  
Сэсэрэн, сасаран  
Хүрэн, дүүрэн байхадань,  
Хүрэн заагаа холбохоо  
Хүрэн хэргэ байгаа гүш?  
Халын хаягай булагуд,  
Харьлан урдаан  
Хадгаан дэлгэн утгалаг  
Сэсэрэн, сасаран  
Хатажа мүнөө шэргашоо  
Хүрэн, дүүрэн байхадань,  
Хүрэн заагаа холбохоо  
Хүрэн хэргэ байгаа гүш?  
Халын хаягай булагуд,  
Харьлан урдаан  
Хадгаан дэлгэн утгалаг  
Сэсэрэн, сасаран  
Хатажа мүнөө шэргашоо

### Бороо, ган тасуур

Жажэхан бороо хабинаа,  
Хатахан газар дэбэнэ,  
Шатаан ургамал  
Юртэмсэ дууран хажана,  
Хүхэ номин тайгын

### АМАРШАЛГЫН ШҮЛЭГ

Дансаран ДОРЖОУТАБАНДА.  
Эрдэнтэйл болоорой гэ  
Хүн ха  
«Эртэнһээ юртэмсэ  
байхолоо гэжэ  
Эсэйн ушаагнаа  
Эхилээлтэ,  
Эндүүрэл  
лалхаран  
лбалхар гэжэ  
Эрдэмдэн болодоо,  
Бэжээлтэ,  
Жаргалайнаа жолоо  
баринартнай  
Жаран жэлүүд  
унгэршлэй.  
Ардтаа шударга  
баринартнай  
Абьяас эдэн сээг шанин  
Нанан минини ханааб,  
Гэхэ мэтэр уйдаха  
Гэнэн оодол голхорол,  
«Юрэн байхан энхэ

тэй байлгадаг мингаад жал-  
нууды улайр эхэ намаг нэл-  
хүүд хатаагдаа.  
Хүтэл дабаануудаймнай,  
Хүндэ харануудаймнай хүжэ  
ноогоон хүжэ ойнуд хюдаг-  
даа. Эдэ бүгдэн хойшоло-  
ноор эхэ нотагуудаймнай үү-  
лэ манай татажа, сахилгаа-  
тай дуугай сагаан аадараа  
сүршүүхэ, үгөөнэй мүн-  
гэн-хубан шүүдэрэ аум-  
хэ арганэ хоморноо.  
Эхэ баруундунгаа умай  
соо амидарал үжээжэ бай-  
даа, хүн гээшэ энхэ байн

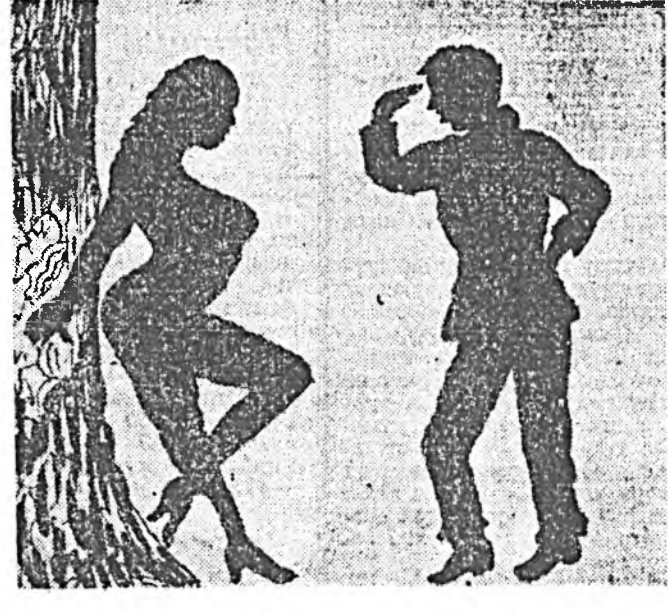
## ХҮХЫН ДУУНАЙ ҮЕДЭ

Уянгата публицистикэ

эмгэн ажыгээ өгшөөхидэл  
байхэ ээргэтэй. Тингэхүү,  
Үеын үедэ тэмэжлэг, тэл-  
хүүжэ байхан Буурал хан-  
гай баабайгаа буян хэжэ-  
тэй нелбоом байхан үйэтэй-  
бди.  
Манай элиисгүүд мянгад  
нэл соо хүжээхөөр, хүсэлдэ-  
нээр эрхэдэ, эхэ эсэн бай-  
гаалдаа түшгэжэ, тэрэн-  
һээ жинээ абана, тэрэнгэй  
амн нэгэн алабайдалаа э-  
хөөжэ яваа. Хар, наранай,  
одо мундаг байдалаар, са-  
гай умаргаар, ургамалай,  
ан амангай болоод үнэ го-  
лоон шилжэе ажалтай үебоо  
үедэ эабарн зарнам болгон  
абадаг байгаа.  
«Эхэ ургаан зүйл, тамаг  
амитанай жаргахын хураа-  
галынаа хүжээхэд, орон  
нотагайнаа энхэ амгалан,  
элбэг хүмэтэй байхын тула  
нэл бүрн элиис сагай өмн-  
дэ хала, уулинга ороо тайл-  
даар үздэ олоо, сабдаг ниб-  
дэгүүдэ урмашуудал, бай-  
суудал байгаа ха юм.  
Нотат ороной байгаалин  
буралдаана, хэжэ бэлүү-  
ршын татаалдаа байхала,  
хүжэ амангай аман бол-  
лоотой? Ангабайдалай бар-  
хээлтэйгэе сага хүнэй бо-  
хөөшлэлтэйгэе сага хүнэй бо-  
лоотой? Манайн хөмрөг үй-  
дэлэй ха юм даа. Мангайна  
мүнөөнэй орон үсэ, «дэл-  
гүүрэй экономикай» гэжэ  
донтхорго байхан сагта юу  
үздэ, харангуйбонд даа?  
«Гуша гаран ойнудаар  
хэмтэн аялалд баалааар  
тууялган, аялалта бүхирхэн  
үбэ эсгэнэрэймнай холын  
шамзууни харагунуудаар сү-  
лэгдэн заргалдан умар-  
нууд мүн дүмбэл ойнудай  
«хара хирээтэй хаагаһан»

### ТААБАРИНУУД

- Хүн тэнгэри соо Хундан боо. (Урал, шүдэн, хэлэн).
- Гэрэй хойно Гэди-годин Гээхэлээн. (Гээгэ)
- Харахан буруу Сагаан бойлторгогой. (Туун)
- Хатуу харашан, Халсинган сагааншан, Халдантай улааганшан. (Угала, оймһон, хүд)
- Тэмээн халуун зүдэтай, Тэнгэрин одон шодотэй, Водо буумал толгойтой, Бурхан багшын буудалтай. (Шара шүбүүн)
- Хүдөөгэй сабагад Хүзүү сагажан. (Алаг туун)
- Хар-хаар дуугай, Хара торгон дэлэтай. (Турааг)
- Сая ангини буга Шагайтаараа дуудаа. (Таршаа)
- Сагаан дуун бэлдээрээр Саеа нозодоо баригдаба. (Хулганаан)
- Энэ тэнгэри, Хүн тэнгэри.



Хойто боорнин хайлаанан Холтоһоо хатаба. Хонхонм гэбэл даа. Цыбнжан НАЙДА. НОВ зураба. Угэн арадай.



ШУУДЭ ХОТЫН 1905 ОНОЙ РЕВОЛЮЦИНН НЭРЭМЖИГЭ ГУДАМЖА С. БАЛДУЕВАЙ фото.

### СУУБЭН ШОНО БА ҮНЭГЭН

(Арвиг оитохон)  
Нэгдэ гэдэһинийн нор-  
гандаа нэгдэ бэлээрээ  
туураан Сүүбэн шоно тала  
газарар буншан» ябана  
ха. Амидна алганын зэрэг  
саарна шумхай үнэгэн зам-  
дань дайралдаба.  
— Амар мэндэ, хайра-  
танай, гэжэ үнэгэн Шоно  
мөндөшлээд, — халгыз  
шлэгэбэй? — гэжэ ноирхо-  
ло.  
— Мөдөдөр хайн худгай!  
Хэдэн үдэрэй хоёр соомин  
хобон, алга маахан!  
— Тингэ һалын, сугта  
нэгэ юмэ мухаруулаа даа.

### Кавказай хөөрөөнүүд

Эндэхэнэ булаг хурьганай  
ибхыне хараа юм.  
Сүүбэн шонын шүл-  
һини, гурхоһоо,  
— Унхэһэн ловһэн... ур-  
гыхан, — гэжэ байгааг хү-  
нэмэгашанан басара, гэнэ  
лана абана, — теэд нохон-  
гуд... арһилемнай хуулахал  
даа, — гэб.  
Харуудан үнэгэн дороу-  
наар:  
— Аман соохи саарһым  
харана бээш? — гэнэ ха.  
— Бурхан мэдэб, бошг-  
танай таниха бээш, — гэб  
чүүдөөнэ.  
— Эхэ, зоболонто! Хурь-  
ганда ордон арһызгадга  
хурьгаранһе хурьхагүи г-  
нэй хазирала, дээрһээ бу-  
нан зарин гэнэл. Ошод  
лэ, хайратамн оохотэй тар-

### ХОЁР ТУРЛААГ

(Чечен оитохон)  
Хоёр турлааг ажаһууһан  
гэхэ.  
— Тургэһэн ниндэжэ  
ошод, үдэһин эдэнэй уна  
абаад эрэ, — гэжэ эгэнэ тур-  
лаагын захирба.  
Бага турлааг уна асаарад,  
гал дээрэ тоогоо табидэ.  
— Нэгэ бага ямаа абаад  
эрэ нашин, хоол болохот  
һэй, — гэжэ эхэ турлааг на-  
лаха хэбэргүй хэлэбэ.  
Бага турлааг дурата ду-  
рагуй далайн дөбнэ, хаха-  
лгидан газар дээрүүр нин-  
дэнэ. Газар хахалга бай-  
һан хүнэй моринтой мундаа  
дээрэ буужа, михинь тон-  
носогоно. Тэрэһинь хара-  
һан газар хахалаһа:  
— Моринтой мундааһа бэ-  
шэ, хабанһаан тоннодог  
юм да, — гэжэ дугарба.  
Тэнэ турлааг үгөнэй дуу-  
дуур тоннохо мэдэб. Теэд  
тэндэн ямар мяхан олдохо  
һэм! Эсгэнэһэн турлааг ама  
хоомон эгшээдэе бурсаа эр-  
бэ.  
Хороо бусалһан эгшэһэн:  
— Маханин ланам? —  
гэжэ зуугайлаба.  
— Угэн даа, юуһине ол-  
доогүй, — гэжэ нүүдөөнэ.  
— Тингэбэл өөрөө тоого-  
доо орой — гэжэ, эгшээ дү-  
гээ бусалһан уна руу түл-  
хнээрхиба.  
Энэ тэнэг ушарһаа боло-  
го эгшээ турлаагын дү-  
гээ эднээрхиһэн юм.  
Б. ДЫМЕРЫЛОВА  
бурадшалаба.

1993 оной нэгдүгээр сар 10  
ӨМӨН 3  
1993 оной нэгдүгээр сар 10

Хото, худөөгэй нонин

Июнийн 12-ноо 22 хүрэтэр—дурасхаалай жагсаал

КУРСКА ТУЛАЛДААНАЙ 50 ЖЭЛЭЙ ОЙ

Фашин Германнаа Эсэгэ орлоно хамгаалын Агууех...

тий Григорьевич Лоскутин...

рөөлагдан бэли болгодохо...

гайн ойлгосонуд үнэхөөрөө...

БГПИ-гэй заочно отделениин 60 жэлэй ой

ЗАЯМНАЙ БОЛОҢОН БУРАЛСАЛ

Бурядай Гүрэйи Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багш...

Энэ статья бэшнэ байха...



П. А. Селашкин нэрэмжэтэ республиканска болонциин...

«САКУРЫН МУШЭР»

Нимээр нэрлэгдэн япон уран шүлэгий удэшэ Улаан...

Буряд Республикай арадай ноодунд Н. Дамдинов...

БУРЯТИЯ мүнөөдэрэй номерто

«Турүүшын алаам хэлэ» Россия Федерациин Президи...

Телевидени

Table with TV schedule details for Monday, Tuesday, Wednesday, Thursday, Friday, and Saturday. Columns include channel, program name, and time.

Манай адрес: 570000 Улаан-Удэ Малан...

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряад Республикын Верховно Совет, Буряад Республикын Министруудэй Совет...